

GAŠŤAN JEDLÝ (CASTANEA SATIVA) – NÁVOD NA PESTOVANIE

Gaštan jedlý pre pomery Slovenska nie je drevinou pôvodnou, ale dovezenou – introdukovanou. Počas stáročí sa dobre prispôbil našim prírodným i klimatickým podmienkam.

Zaslané sadenice sú vypestované **zo semena** s presádzaním do kontajnerov zo semien výberových stromov s dobrými kvalitatívnymi znakmi najmä z Modrého Kameňa v špeciálnom substráte, s prísadou prípravku ECTOVIT.

Voľnokorenné (nekontajnerované) sadenice sa sadia v jeseni alebo na jar v čase vegetačného klúdu. Počas zásielky poštou chránim korene sadeníc prípravkom **Agricol** (alebo iným aktuálnym prípravkom). Zlepšuje aj ujímavosť sadeníc, preto ho nezmývajte z koreňov a čo **najskôr** vysaďte na trvalé stanovište.

Kontajnerované – majú tú výhodu, že ich možno vysadiť kedykoľvek, kým pôda nezamrzne. Môžete ich vyložiť do záhrady, alebo na balkón a každý 2-3 deň (podľa potreby) poliať vodou, lepšie ponoriť s kontajnerom do vody. Kontajnerované sadenice **nemôžu** byť v obale dlhšie ako 5 - 6 mesiacov. Odporúčam čo najskôr vysadiť na ciele miesto.

VÝSADBA: Pôdu k výsadbe si včas pripravte. Na dno jamy minimálne 60 x 60 x 60 cm použite **rašelinu na ihličnany - má najbližšiu pH v rozsahu 4,5 až 5,5**. Na kontrolu pH pôdy môžete použiť **reagenčný indikačný papier**, ktorý je možno kúpiť v obchode s učebnými pomôckami. (Cena za 100 ks = asi 3,- €).

Odporúčam vmixovať do pôdy bezchlórový **Cererit** alebo **Slovcerit**, (ale nie hobby) ako na ovocné stromy (podľa návodu, asi 0,5 kg). Maštalný hnoj je tiež vhodný navrstviť do jamy. Korene sadeníc nesmú po výsadbe prísť do styku s umelými hnojivami. Vzďialenosť sadeníc od seba dodržujte minimálne 6 m, voľnejšie je lepšie (8x8m) – ak rastie ako solitér s rozložitou korunou. Kto má veľkú záhradu, môže využiť ešte väčší spon a dočasne pomedzi zasadiť aj iný ovocný druh s kratšou životnosťou.

V blízkosti je potrebné mať aspoň 2 stromy. Ak jeden vyhynie, bez opelenia z druhého zostávajúci strom úrodu neprinesie. Preto odporúčam sadiť aspoň 3 stromy, aj viac!

Do jamky okolo sadeníc použite naškrabanú zeminu spod lístia z bukového, alebo dubového lesa v množstve aspoň 2-3 litre (aj viac) na každú sadenicu. Ide o prenos dôležitých pôdnych húb! Tieto huby spracúvajú živiny z pôdy do prijateľnej formy pre vláskové korene gaššana jedlého a buk je najbližší príbuzný druh gaššana jedlého (do tej čeľade patrí aj dub, preto môže byť zemina aj z dubového lesa, alebo kde rastie gaštan jedlý). Kde sa tieto pôdne huby nevyskytujú, gaštan zle rastie – krpatie. Tieto pôdne huby sú aj v špeciálnom mycorrhíznom prípravku **ECTOVIT** (stačí 100g). Ectovit si pýtajte na gaštan jedlý. Rozrobte ho podľa návodu a huspeninovú hmotu natrite na korene. Rozdeľte na sadenice, ktoré mienite sadiť. Neodkladajte si do zásoby, musíte ho spotrebovať ten istý deň! Objednať si ho môžete na www.podporarastu.sk, alebo na tel: 0903 443 083. Kontajnerované i nekontajnerované sadenice zasajte o 2 až 3 cm hlbšie. Poznáte to podľa svetlejšieho sfarbenia na kôre blízko koreňov. Po zasadení zem blízko koreňov **prítlačte**, zalejte **vodou** a povrch posypte sypkou zemou asi 2-3 cm, opatrite kolíkom (alebo i niekoľkými menšími kolíkmi) cca 15 cm od kmienka proti možnému poškodeniu pri sekaní trávy. Gaštan jedlý je **hlboko** koreniaci strom – **nikdy hlavný koreň neskracujte!!!** Výhodné je zaliať vysadené sadenice pomocným rastlinným prípravkom Lignohumát.

MIESTO VÝSADBY: Do nadmorskej výšky 350m n.m. kdekoľvek, nad touto výškou sú výhodnejšie južné a juhu blízke expozície (JJV, JJZ). Ide o **teplomilnú** drevinu. Gaštan jedlý je **náročnou** drevinou na svetlo, hĺbku a primeranú vlhkosť pôdy.

HNOJENIE: Gaštan jedlý neznáša vápenaté pôdy, potrebuje pôdy bohaté skôr na fosfor a draslík. Pred okopaním môžete rozsiať za hrst **Cereritu**, alebo **Slovceritu** okolo 1 sadenice a s pribúdajúcim vekom aj viac. Na jar vykonajte 4–5 zálievok Lignohumátom na zlepšenie koreňového systému. Nevyužitý zvyšok môžete aplikovať na jahody, cesnak, zeleninu, vinič, cibuľu a kvety. Vhodné je využiť aj iné hnojivá ako sú: horčík, **Kristalon štart** (na jar), **Kristalon plod a kvet** (začiatkom leta) a **Kristalon** jeseň na vyzrievanie dreva s **vysokým obsahom draslíka** (od začiatku augusta do polovice septembra – asi 3-4 zálievky)

STAROSTLIVOSŤ O VYSADENÚ SADENICU: V priebehu roka 3-4 krát okopať 60 x 60 cm po dobu 3-4 rokov. Odporúčam po okopaní okolo sadeníc poukladať zvädnutú posekanú trávu do hrúbky až 10 cm. Pod trávou sa udrží pôda vlhká – sadenica lepšie hospodári s vlhokou a nezarastie burinou. Občas prekontrolovať, či pod trávou nie sú hlodavce, ak áno, trávu odstráňte a pôdu prekopte. Môžete použiť aj iný mulčovací materiál (kôru).

OPATRENIA POČAS SUCHA: Mohlo by sa stať, že počas dlhotrvajúceho sucha dôjde k vyschnutiu sadeníc. Podľa veľkosti stromčeka ho odporúčam včas zaliať primeraným množstvom vody (5-10 l / ks). Primerané množstvo je vtedy, ak sa voda dostane až ku koreňom. V priebehu roka od polovice júna pri teplotách okolo 23–27°C vykonajte preventívne postreky na list, napríklad prípravkom **Champion 50WP 0,5%** roztokom, t.j. 5 g na 1l vody (s prídavkom zmáčadla **Agrovital 0,1%**) proti hubovým chorobám na listoch. Odporúčam opakovať počas roku 4-5x. Poškodené a odumreté listy odstráňte a spálte. Na jeseň opadnuté listy z hygienických dôvodov tiež spálte. Po 3-4 rokoch sú už sadenice dostatočne hlboko zakorenené a tým odolné voči výkyvom počasia.

RODIVOSŤ: U sadení pestovaných zo semena je začiatok rodivosti v dobrých podmienkach v 7-10 roku. Ak by plody neboli vyhovujúce, je možnosť ich preštepíť. U štepencov v 4-7 roku, je množstvo plodov ešte zanedbateľné, podľa veľkosti koruny. Nástup rodivosti ovplyvňuje do značnej miery kvalita a vhodnosť pôdy, ktorá je blízka ideálnym podmienkam. Dospelý strom má úrodu 80-150 kg v závislosti od veľkosti koruny a mohutnosti stromu. Kvitne koncom mája – začiatkom júna, vo vyšších polohách neskôr, kvety nezamrzajú, preto je rodivosť každoročná. Plody dozrievajú v ostnatej čiaške. V čiaške bývajú uzavreté 2-3 plody. Gaštany sa zbierajú od konca septembra asi do polovice októbra **bez násilného zrážania!**

OPEĽOVANIE: Je nutné mať v blízkosti minimálne **2 stromy!!!** Jeden strom v širšom okolí (za dolet včiel) neprináša úrodu. Aj keď sa vytvorí ostnatá čiaška, semenný obal ostane prázdny – hluchý. Ak ste si objednali 3 sadenice, tretiu považujte za rezervu v prípade úhynu jednej z nich. Na každom strome sú kvety samčie i samičie. Samčie peľové kvety sú žltej farby, tých je na strome omnoho viac a sú dobre viditeľné. Na tom istom strome je kvet samčí i samičí na konci konárika (tam bude plod), ale má iný čas pripravenosti k oplodneniu. Preto je nutný ďalší strom! Je veľkou výhodou, keď je v blízkosti seba viac gaštanov jedlých. Väčším počtom stromov sa oplodnenie zvyšuje. Každý strom je súčasne opeľovačom i rodičom. Opeľovanie zabezpečujú včely, vietor, aj iný hmyz.

TVAROVANIE: Vysadené stromčeky 3. rok po výsadbe na jar zrežeme a skrátíme kmeň o 10-15 cm. V nasledujúcom roku, ak má stromček 2-3 výhonky, tak ich skrátíme začiatkom marca až o 1/3 do strechovitého tvaru. Reznú ranu upravíme hladkým rezom a **natrieme štepárskym voskom** – najlepší je český, zn. **JENTEN a ešte lepší je náter reznej rany prípravkom Pellacol**. V ďalších rokoch už strom nerezeme a necháme rásť voľne. Konáre neskracujeme, odrezali by sme budúcu úrodu!!! V neskorších rokoch môžeme korunu mierne presvetliť. Staršie konáre zmladzujeme (ak je potrebné). Gaštan jedlý má výbornú omladzovaciu schopnosť.

CHOROBY: Od roku 1976 sa na Slovensku objavila nová choroba – rakovina kôry gaštana jedlého. Spôsobuje ju veľmi agresívna parazitická huba CRYPHONECTRIA PARASITICA. V korune stromu spôsobuje usychanie konárov aj s listami, ktoré **zhnednú a neopadnú**. Toto je najviditeľnejší prvý príznak! Rakovinové napadnutie kôry môže byť kdekoľvek na konároch i na kmeni stromu. Z hypovirulentného t.j. z nevirulentného mycélia sa vyrába očkovacia látka na očkovanie okolia rakovinových rán na rozhranie zdravej a napadnutej kôry (ktoré ak sa ujmú, rakovinové rany zahoja závalom). Očkovaciu látku vyrába iba Ústav ekológie lesa SAV Zvolen, Pobočka biológie drevín Nitra, pod vedením Mgr. Kataríny Adamčíkovej, PhD. Univerzálna očkovacia látka zatiaľ neexistuje. Musí sa odskúšať a vyrobiť pre konkrétnu rakovinovú ranu na strome, alebo pre každý konkrétny strom napadnutý rakovinou kôry. Ide o účinnú biologickú ochranu!!! Preventívne očkovanie neprichádza do úvahy, nakoľko očkovacia látka musí prísť do styku s virulentnou hubou v kôre stromu.

Očkovacími látkami proti rakovine kôry sú stromy liečiteľné asi do 40. roku veku stromu, pokiaľ je kôra na kmeni stromu ešte hladká a chorobné zmeny dobre spozorovateľné. Na mieste napadnutia kôra pozdĺžne puká a praská, časom sa aj odlupuje. Na mladšej kôre sú viditeľné farebné zmeny v mieste napadnutia, ako aj preliačiny na rozhraní poškodenia kôry.

Vstupnou bránou rakovinového pyknospóra je akákoľvek malá rana kdekoľvek na kôre gaštana jedlého. Preto je táto huba **ranovým parazitom! Úzkostlivo dbajte, aby strom nikdy nebol poranený!!!** Ak spozorujete nejakú ranu, okamžite ju ošetríte štepárskym voskom, alebo ešte lepšie prípravkom PELLACOL (dostať ho v Záhradkárskych potrebách). Týmto prípravkom môžete stromček chrániť náterom i proti obhrýzaniu divou zverou, čo je dobre vedieť!

Zdravotný stav stromu sledujte veľmi pozorne čo najčastejšie, aj každý mesiac! Biologickú ochranu je nutné spojiť aj s ochranou mechanickou, včasným odstránením odumretých konárov. Ako pomôcku pri mechanickej i biologickej ochrane odporúčam využiť pri výstupe rebríkom ochrannú vestu s istiacimi lanami proti pádu. Pracujte aspoň vo dvojici. Na výstup do koruny stromov je potrebné získať certifikát - osvedčenie.

Na jar 2012 bola na sadeniach gaštana jedlého dovezená z Talianska Hrčiarika gaštanová. Je to karanténny škodca, ktorý môže znížiť úrodu až o 70%. a tým, že nakladené vajíčka sa liahnu v pupeňoch a rastúce larvy ich vyžierajú a ničia kvetné puky. V našej Mokrokamenskej oblasti sa nevyskytuje!

Ďakujem za objednávku a prajem Vám pestovateľský úspech.

Gaštany jedlé už vyše 40 rokov pestuje: **Štefan Plevo st.**, bývalý lesník, škôlkar a pestovateľ LZ Modrý Kameň.

Telekom: **047 / 4870 450, 0903 313 722**

Orange: **0917 388 075**

e-mail: **stefan.plevo@gmail.com**

Poštová adresa: **Štefan Plevo, Dolinská 22, 992 01 Modrý Kameň**

Na internete pozrite: www.modrykamen.sk, kliknite vľavo na úvodnej strane na „Gaštany jedlé“ a otvorí sa Vám OZ SATIVA. a dozviete sa viac o gaštanoch aj o OZ SATIVA. Je tam aj verejná: „Fotogaléria Štefana Plevo, st“.